

apokaliptičnih tema. U neuspelim slučajevima neizbežna je patetika, ali doza nije preterana, bolje pesme mogu da je podnesu.

Već u uvodnoj pesmi, neobičnost i ukletost mešaju se sa sudbinom i spontanošću probudjenog lirskega subjekta. Tako su prve reči i prvi poj opterećeni brigom ili strahom, koji se pokazuje kao opravdan već u sledećoj pesmi »Slovo o rodu«.

Smrt bližnjeg koja unosi zlo i naopakost u porodicu, koje ne udaljava ni radost rođenja, pomera pesnikinju od samog početka od roda, kako se, upravo, i naziva prvi pesnički ciklus – »ODROD«. Sen obešenog je »iznad ognjišta umjesto ikone«, kaže pesnikinja oslobadajući se zagušljivog mraka jedino igrom. »Uteći ču«, i vera u to osvetljava pesmu.

Pod pritiskom samoće i čežnje, erotiku izbjiga već iz četvrte pesme »Bez rama«, i to je ono što unosi svežnju u tematiku ciklusa, označimo ga, uslovno, porodičnim i crnim. Erotsko je ovde nastavak tihog ludila, još više podvlači prisustvo straha, odsustvo razumevanja:

»ti ćeš sjesti sa paklom
u krili
to je umjesta čeda«

Pesma do nje nastavlja to unutrašnje tinjanje i raspinjanje: »upire cesta svoj dugi prst u našu put// i grumen smo zemlje u vodu spuštale/i čaše prinosile oknu/i kose nožem pred ogledalom češljale/i opranim suknjama zakivale stakla//nasred sobe na staroj prostirci/sva svjetla kućna skupljale/sve što se oku podat može svalčile/nudile i kost//nije nikad sita oka kuću našu cesta mimošla«.

Lagano su ludi za pažnjom i pogledom, ono neukroćeno, divlje iz grudi izbjiga i ne gasi se u nadu, u čežnji. I tu je upravo onaj pomak erotskog, pomak od stvarnosti, neobuzdana želja, pomamno sanjarenje.

Pesme »Buđenje« i »Odrod« najbliže su već pomenutoj genetičkoj uzdržljivosti. Ono što se tiče roda, ono što se tiče nasleđivanja i prenošenja svojstava roditelja na potomstvo, prisutno je ovde kao voljeno (ipak, voljeno), možda zbog toga što se »među nogama budilo«, premda bolno i kao ružna slika zabeleženo u sećanju.

»Igra i zamor« rečiti su nazivi drugog ciklusa. Najpre je to igra, pa zamor čula. Potom Igra, pa zamor tela. »Plsno nujno Vladimiru«, pesma je koja u sebi objedinjuje napred rečeno. Najpre: »Moja soba najbesramnija gostonica«, a posle o »pesmu da ti šaljem odakle mi snage/da iz postelje izvučem njene noge mamurne// evo umjesto da ti pišem večeras skinut ču se/pred osvjetljenim prozorom gola za zatutnjalu cestu«. Pesma »Zamorima i ovaj stih: »šta se meni hoće jeste mirna noć«. I ovaj trenutak slabosti iz dubine potresa pesnikinju samu. Svesna toga, ona ostavlja ovlaš zategnutu platno do sledеćih snažnijih poteza i slike (kakva su u ciklusu »Uz kas«), ostajući do kraja iskrena: »i da se nad rijeku nadnesem/ne bih ništa rijeći tude izgrcati mogla«.

Ciklus »Uz kas« nastavlja tematiku porodičnog, zlokobnog i strašnog sveprisustva smrti. Prva pesma je i jedini pokušaj zaborava, ali i svest o uzašljivosti, jer »ne menjava seljenje/ glasno podsjećajući stvari«, mada na trenutke »u grč suze skupčane/zaboravljamo žive humke i/spomene/nože znojno širimo-na stolici još toplo/poradao/čedu meku postelju i i koljevku spravljamo«. Već u sledećoj pesmi »prije svih se izjutra bude posmrtnice«.

Živeći neprestano u strahu »iko li će prvi da isproba toplinu porodične grobnice«, okrenuta snu, pesnikinja ostavlja oporučku Isanjanom bratu Ivanu: »kad pronadeš i skupš/prinesi Nas naše/rođnoj njivi prvome oltaru«. Koliko god sudbina porodice bila kobna i mračna, a možda baš i zbog toga, ostaje pesnikinja nezalećena rana jer i pored svega ona ne beži, svesna da ne može uteći od sebe i svoga, već se upušta u »potragu za porodičnim blagom«.

Poslednji ciklus, »Slijedom poja«, nastavlja započete »porodične« teme pristupom iz drugog ugla, očima i željom onoga ko se ipak želi odvojiti od prvobitog ruha i ruku onih koji su ga odenuci. Istomelena, ujedno i poslednja pesma, to i uspeva: »svukia sam halje – pohabane dare / od matra što nasiljedi«. Svesna da »pretlijesno mi ruho roditeljske ostavšće«.

Utoniću starog je sporu i mučno, ali ga se pesnikinja ipak osloboda i prepušta uzbudjenju novog.

»Poslanica« saputniku izražava jasnu svest o lebdjenju zbog otkinutog korenja, ali neverica ne sprečava daljnji let, jer pesnikinja prestaje da misli na druge, već prvi put misli na sebe. Preokret na kraju knjige otvara i nove stranice nade i novi zapah erotikе, otrgnuće od umornog, umrlog i posustalog:

»za me nisu vatre puzavice
što se mole tudioj ruci –
bržljivom žaraču

luču dojim
pohotnicu
divljakušu
kojoj sama pribavit ču
suha pruća za potpale
izvor vode za ganuća«,

kaže pesnikinja i bacu kamen pre prernog epitafa.

»REVOLUCIONARNI OMLADINSKI POKRET

JUGOSLAVIJE«, grupa autora,

»Aktuelna politička biblioteka«, Beograd 1980.

Piše: Slobodan Nagradić

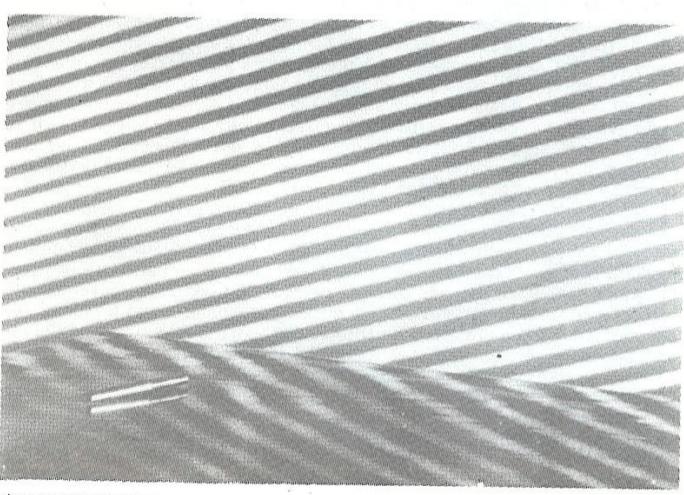
Kao 24. sveska »Borbine« »Aktuelne političke biblioteke« pojavila se publikacija »REVOLUCIONARNI OMLADINSKI POKRET JUGOSLAVIJE«. Riječ je, zapravo, o zborniku radova koji predstavljaju autorizovana izlaganja na tribini Omladinske političke škole »Borbine« »Dušan Petrović Šane«. U napisu stoji da je gradivo za ova predavanja i publikaciju pripremljeno u saradnji s Institutom za savremenu istoriju u Beogradu, čime nam se, možda i nesvesno, sugerira naučna verificiranost prezentiranog materijala. Međutim, objelodanjeni tekstovi, u najvećem broju demonstriraju tu intenciju iščitanu u uvodnoj napomeni.

Razumljivo, nimalo lako nije bilo elaborirati svekoliko bogatstvo sadržaja što se nadaje iz naslovom (koji je, u najmanju ruku, – preambiciozan) determinirane teme, dakle iz određenja »Revolucionarni omladinski pokret Jugoslavije«. Tim prije što sintagma »revolucionarni omladinski pokret« ima daleko širi značenja od ove koja se ovdje »preporučuje« i ozvančava. Ovdje je riječ samo o SKOJ-u, dok su sva ostala stremljenja, najblaže rečeno, i idejno-politički pokreti mladih Jugoslavije, pogotovo između dva rata, čak i one omladine koju, skloni rubriciranju, svrstavamo u naprednu, ostali prenebrezguti.

Evo kako su formulisane posebitosti, tj. pojedini odjeljci u ovoj publikaciji, koji ujedno govore i ekspliciraju neke teme iz ovako golemog, za naše uslove, istorijskog perioda, a u kojima, već poslije prvog čitanja, prepoznamo manjkavosti i nedorečenosti u naučno-stručnom pogledu. Dakle: 1. Stvaranje SKOJ-a (Svetozar Miletić); 2. Četvrtu zemaljsku konferenciju SKOJ-a i njen značaj za razvitak omladinskog pokreta (dr Miroslav Vasić); 3. Doprinos Josipa Broza Tita prevarjanju SKOJ-a u organizaciju revolucionarne akcije i predvodnika mladog pokolenja (dr Miroslav Vasić); 4. Revolucionarni omladinski pokret i pitanje odbrane zemlje (dr Miroslav Vasić); 5. Vojno-politička aktivnost SKOJ-a u pripremama i pokretanju narodnooslobodilačke borbe (Slavko Stanišić); 6. SKOJ i omladina u oružanom ustanku (Đorđe Momčilović); 7. Uloga omladine u razvijanju i jačanju bratstva i jedinstva i nacionalne ravnopravnosti naroda i narodnosti Jugoslavije (Milan Miladinović); 8. Mesto u uloge USAOJ (NOJ) u obnovi zemlje (dr Petar Kačanova); 9. Jugoslovenska 1948. – novi ispli revolucionarne zrelosti (Čedomir Štrbac); 10. Mesto i uloga mladih u daljem razvoju i unapređenju socijalističkog samoupravljanja (dr Časlav Strahinjić); 11. Omladina u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja (Marko Lolić) i 12. Tito i omladina (Marko Lolić).

U kratkom osvrtu na pojavu ove publikacije, tačnije, na njen sadržaj, nije nam osnovni cilj, niti prvotna najmerna, da dezavuiramo ovu knjigu i napore autora koji su u njenoj »izradi« učestvovali, nego samo da ukažemo na neke slabosti kojih, na žalost, nije malo, kako bi se one otklonile ili barem umanjile u eventualnoj budućoj publikaciji slične sadržine. U tekstu koji problematizira stvaranje SKOJ-a nisu detaljnije eksplicirana sva ona idejna i politička previranja među omladinom novostvorene zajedničke države Južnih Slovena, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Premda je to u tekstu istaknuto, ipak nije dovoljno rasvijetljeno pitanje odnosa između KPJ i SKOJ-a. Pogotovo to važi za period do Titovog dolaska na čelo KPJ, 1937. godine. U knjizi je ovaj period ostanuo potpuno neobraden, tako da se, čitajući publikaciju, ne možemo upoznati s djelatnošću SKOJ-a u ovom periodu. Nesumnjivo je da je veliki propust priredivača i izdavača ovog zbornika što nam nije »obezbjedio« makar jedno »vidjenje« obračuna monarho-diktature kralja Aleksandra iz 1929. godine s KPJ, odnosno SKOJ-em. Tim prije što nije malo broj koji ponešto znamo o sedmorici legendarnih sekretara SKOJ-a i njihovoj sudbini. Period od osnivačke konferencije SKOJ-a, od 1919. pa sve do 1935. godine potpuno je zamenaren, tako da nam je ostao sasvim nepoznat revolucionarni pokret mladih, da osavremenimo terminologiju, u ovom periodu, njihov odnos prema KPJ, koja je bila prisiljena, isto kao i SKOJ, na ilegalno djelovanje, te odnos SKOJ-a spram niza drugih pitanja relevantnih za njegovog revolucionarnog usmjerenje i idejnu, političku i akcionu sposobljenost da predvodi mlade naraštaje ondašnje Jugoslavije.

Ako je malo tekstova koji problematiziraju revolucionarne stremljenja i organizacione forme mladih od 1919. do 1935. godine, onda se to nikako ne bi moglo reći za napis o aktivnostima SKOJ-a u toku narodnooslobodilačke borbe i socijalističke revolucije. Naprotiv, njih je i previše. Svaki od ovih napisa govori o odveć poznatim »stvarima« da bi bilo interesantan. Stoga i pitanje o opravdanosti objavljuvanja ovih tekstova ne bi bilo depasirano. Pored bezograničnog simplificiranja, izrazitog tautologiziranja i svoparnog stila – sve je to »faktor« koji »odbija« čitaocu – i u ovim tekstovima, primjerice, nije dovoljno naučno objašnjeno što je to USAOJ, njegov status i odnos spram SKOJ-a i drugih organizacija i udruženja omladine u NOR-u i

dragana arrigler/ljubljana

socijalističkoj revoluciji, te njegovo mjesto u Narodnom frontu itd; umjesto toga čitamo, po ko zna koji put, o diverzantskim akcijama, parolama i lećima, bombašima, radnim akcijama, udarnicima i prebačenim normama itd, premda i o tome treba pisati, ali ne na takav način.

Izdavač je imao najmehr da se kroz ove napise prikaže razvoj omladinskog pokreta Jugoslavije u istorijskoj ravni, da nam predloži ono što nam »nudi« istorijska nauka. Međutim, od te najmehr sasvim »odstupaju« posljednja tri teksta objelodanjena u ovoj publikaciji. Oni su svojevrsne, loše, politiko-sociološke »analize« društveno-političkog organizovanja omladine u Jugoslaviji, koje se, uglavnom, »odvija« kroz i putem SSOJ. Njegovo mjesto i uloga u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja tema je ovih »teorijskih« traktatusa. Izuzimajući, donekle, tekst »Tito i omladina«, ostala dva apostrofirana teksta u znaku su ideološkog, politiziranog diskursa o »zadatim« temama, s potpunom neubjedljivošću, fraziranjem i prekomjernim citiranjem ustavnih, kongresnih i drugih »dokumentacionih« odredjena SSOJ, ispuštajući, pri tome, iz »vida« činjenicu da svi mladi ne moraju biti, niti jesu, članovi društveno-političke organizacije, u ovom slučaju Saveza socijalističke omladine Jugoslavije.

Premda ova publikacija, tačnije njen sadržaj, ima funkciju priručnika u idejno-političkom obrazovanju i vaspitanju mlađe generacije, i ne samo ono, ovde prezentirani tekstovi tu svoju namjenu ne mogu zadovoljiti na kvalitetan način. Više se nauči i »prihvati« feljtona po dnevnoj i nedjeljnoj štampi, iz televizijskih emisija, na primjer, nego iz ovakvih i sličnih »naučnih« tekstova. Srećna je okolnost što o ovoj problematiki imamo nekoliko zbilja zapaženih studija, pa čak i knjiga, ali na koje, na žalost, nije ukazano u ovoj publikaciji, niti je uopšte sačinjen bilo kakav spisak literature, o izborima da i ne govorimo, o ovim temama.

Čitaocu ne treba i ne smije se potcenjivati, ma o kojoj temi je riječ. Svaka improvizacija se brzo prepozna. Ovakav način interpretiranja i pisanja o jednoj ozbiljnoj temi stvara svijest, i protiv volje autora, o nedovoljno istraženosti te oblasti, ili o nelinventivnosti i neznanju, što nije rijedak slučaj, mada ovde ne mora biti legitiman, onih koji o tome pišu, što direktno utiče na tok recepcije onih koji bi trebalo da se obrazuju iz ove knjige. Imajući na pameti tu činjenicu, moguće je, djelimično, odgovornuti tajnu zbog čega današnji mladi tako malo znaju o svojim prethodnicima, o revolucionarnom pokretu mladih Jugoslavije tokom istorije. Ipak, mladi od starijih uče.

Najveća vrijednost ove publikacije je u tome što nam poslije njenog ljetovanja postaje jasnije kako ne treba pisati o ovoj temi, odnosno što se ne bi smjelo prenebregnuti u slijedećim edicijama slične sadržine.

Likovni prilози na str. 228 i 254. Skulpture Ane Kovac

zbornik društva slovakista vojvodine – knjiga II

piše: jaroslav turčan

Krajem prošle godine izašla je iz štampe druga knjiga Zbornika Društva slovakista Vojvodine. Ovaj zbornik (čija je prva knjiga objavljena 1979. godine) predstavlja publikaciju u kojoj se objavljaju radovi iz oblasti slovakistike koji se svojim obimom ili tematikom ne uklapaju u postojeću periodiku na slovačkom jeziku. Zbornik ima za cilj, osim objavljuvanja originalnih radova iz oblasti slovačkog jezika, književnosti, istorije, etnografije, kulturne istorije i slično, da objavljuje i recenzije i prikaze najnovijih slovakičkih radova iz naše zemlje i van nje, kao i razne informacije i materijale u vezi sa Slovincima u Jugoslaviji.

U drugoj knjizi Zbornika, koja je po obimu nešto manja od prve, objavljena su četiri originalna rada i tri recenzije.

Rad Jana Sirackog »Dvestogodišnje migracije Slovaka (Prilikom stogodišnjice masovnog iseljavanja Slovaka u prekomorske zemlje)« u prvom svom delu govori o doseljavanju Slovaka na tzv. Donju zemlju¹ i o njihovom razvoju na novim teritorijama. U drugom delu rada autor, pozivajući se na iscrpljenu literaturu i navodeći niz veoma konkretnih podataka (datumi, broj lica koja su se iselila i sl.), govori o etapama migracija Slovaka s teritorije današnje Madarske, o problematičnosti migracija u listu »Dolnozemsky Slovák« (»Slovak s Donje zemlje«), o migracijama s teritorije današnje Vojvodine (posebno u periodu između 1918. i 1941. godine) i o migracijama Slovaka s teritorije današnje Madarske.

Predmet rada Daniela Dudoka »Formiranje naselja i govora Araca u Banatu kao primer formiranja novih slovačkih naselja i govora na teritoriji Vojvodine« je način formiranja lokalnog govora naselja čiji prvi stanovnici potiču iz različitih krajeva (znači i s područja različitih lokalnih govora) današnje Slovačke, odnosno stapanje elemenata više lokalnih govora u jedan jedinstveni današnji govor naselja Aradac. Uticaj kontakta slovačkog jezika s drugim jezicima (srpskohrvatskim, madarskim, nemačkim, rumunskim) tokom skoro dva veka (Aradac je osnovan 1786. godine) u ovom radu nije zanemaren, kao ni drugi elementi (političke prilike, privredni i kulturni razvoj doseljenika iz Slovačke) relevantni za formiranje pojedinačnih govorova, pa i govora Araca.

Samuel Čelovski je svoj tekst »Pregled publicističke i književne delatnosti Feliksa Kutlika od 1867. do 1877. godine« posvetio aktivnosti pisca, istoričara, narodnog prosvjetitelja i kulturnog radnika Feliksa Kutlika u godinama mladosti (Kutlik je rođen 1843. godine) na planu publiciste i književnosti. Osim kao autor više radova iz politike, privrede, istorije, religije i pedagogije, Feliks Kutlik je posebno značajan kao autor više putopisa i drugih beletrističkih radova, i posebno pozorišnog komada »Izgubljeni sin«. Ovaj komad prvi put je izveden u Bačkom Petrovcu 14. aprila 1872. godine i predstavlja prvi pozorišni komad napisan za slovačku scenu u Vojvodini. Celo-kupna bibliografija mladog Feliksa Kutlika (koju autor takođe navodi uz rad) obuhvata 96 jedinica, što dovoljno govori o agilnosti ovog publiciste i književnog stvaraoca iz redova vojvodinskih Slovaka.

Mihal Filip u radu »Prilog istoriji prve štamparije kod Slovaka u Vojvodini« govori o danas skoro potpuno zaboravljenoj ručnoj štampariji koja se nalazila i delovala u Staroj Pazovi krajem prošlog i početkom ovog veka. Ovo je prva štamparija Slovaka na teritoriji Vojvodine uopšte. Autor u radu navodi 44 teksta štampana u ovoj štampariji između 1895. i 1911. godine. Sve te tekstove (medu kojima ima članaka za novine, kratkih scenskih tekstova, pesama, pozivnica za zabave i slično) stampao je Vladimir Hurban Vladimirov, kasnije poznati slovački dramski pisac.

U delu Zbornika koji je posvećen recenzijama objavljene su dve recenzije Marije Mijavcové i jedna Miroslava Dudoka.

Marija Mijavcová recenzirala je dva rečnika izdata 1979. godine u Bratislavi. To su: »Češko-slovački rečnik (1. izdanje)« i »Veľký slovačko-ruski rečník. I knjiga. Češko-slovački rečník« predstavlja koristan izvor informacija o uzajamnom odnosu dvaju srodnih jezika, koji se, uz to, nalaze i u bliskom kontaktu, o sličnosti i razlikama u sistemima njihovih izražajnih sredstava. »Veľký slovačko-ruski rečník je dosad najobimniji rečník u kojem se leksički fond slovačkog jezika konfrontira s leksičkим fondom nekog drugog jezika. Preko ruskog jezika ovde se može kompleksno sagledati bogatstvo i širina leksičkog fonda savremenog slovačkog jezika.«

Miroslav Dudok piše o Zborniku »Iz konfrontacije madarskog i slovačkog jezika«, koji je nastao kao rezultat madarsko-slovačkog kontrastivnog projekta čiji su nosioci Institut za jezik Ljudevit Stura Slovačke akademije nauka u Bratislavi i Institut za jezik Mađarske akademije nauka u Budimpešti. Autor saopštava, između ostalog, da ovaj Zbornik sadrži devet studija osmorice autora, metodološki i sadržinski međusobno dosta različitih. Jedan deo Zbornika su radovi pretežno teorijskog karaktera, dok su drugi radovi posvećeni pretežno praćenju potreba aktuelne pedagoške prakse.

Svi radovi objavljeni u drugoj knjizi Zbornika Društva slovakista Vojvodine sadrže i rezime na srpskohrvatskom i engleskom jeziku – što je pozitivan prilog omogućavanju čitaocima koji ne razumeju slovački jezik se upoznaju s tekstovima – dok Zbornik u celini sadrži i imenski registar i registar mesta. Očito je da je Zbornik veoma koristan za svakog ko se bliže

